

Maak onderscheid tussen practici en academici die – al naargelang hun focus op beroep of discipline – kunnen promoveren aan hogeschool of universiteit, betoogde Didi Griffioen eind 2019 in *Th@ma*. Nee, zegt Hans Daale, Nederlandse hogescholen moeten ‘professioneel promoveren’ inbedden in de universitaire aanpak.

Hogescholen kunnen heel best zonder PD

Reactie op Didi Griffioen

Hans Daale

Leido Academy, De Meern

De laatste editie van *Th@ma* in 2019 bevatte een bijdrage van Didi Griffioen over de discussie rond het mogelijk invoeren van een nieuw formeel promotietraject in het hoger onderwijs, ook en vooral in het hoger beroepsonderwijs (hbo), leidend tot de graad PD, een afkorting van Professional Doctorate¹. Griffioen, lector Higher Education, Research & Innovation aan de Hogeschool van Amsterdam, baseert zich mede op een *position paper* van de Vereniging Hogescholen en de Vereniging van Universiteiten (VSNU)². Daarin staan allerlei voorzetsen voor samenwerking en afstemming binnen het Nederlandse binaire stelsel, met de tweedeling in hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Het zoeken door de betrokken onderwijskoepels naar een vorm van ‘promoveren aan een hogeschool’ maakt daarvan deel uit.

Griffioen ziet mogelijkheden voor zo’n PD. De kern van haar pleidooi is dat we bij een promotie niet moeten uitgaan van de aanbieder in het hoger onderwijs, een hogeschool dan wel een universiteit; het gaat haar om de focus en de oriëntatie bij het doen van onderzoek op het vereiste niveau. Dat kan ‘professioneel’ dan wel ‘disciplinair’ zijn, mede gekoppeld aan een onderscheid tussen practici en academici. Dat houdt in dat aan beide typen instellingen promoveren mogelijk moet zijn, aangezien ze beide deel uitmaken van de Nederlandse hogeronderwijsruimte. Die benadering ontleent Griffioen overigens vooral aan haar rede bij de inauguratie als lector, in oktober 2019. Tevens

leunt ze sterk op internationale ontwikkelingen en specifieke situaties die zich daarbij voordoen. Op zichzelf is het prima om overal rond te kijken, als toetssteen voor onze Nederlandse strategie, maar het mag naar mijn mening niet het zicht op de kracht van het binaire systeem vertroebelen. Ook is de transparantie van dat systeem niet gebaat bij een PD in het formele – en daarmee onder de hoede van het ministerie fungerende – hoger onderwijs.

Onjuiste aannamen

Mijn bezwaren tegen de argumentatie van Griffioen komen niet voort uit de inhoudelijke analyse die een groot deel van

**Mijn bezwaren tegen
de argumentatie komen
niet voort uit haar
inhoudelijke analyse**

het artikel afdekt. Het klopt dat je op het hoogste formele niveau in ons land onderzoek kunt uitvoeren dat neigt naar academische en meer disciplinegerichte aspecten, of dat juist meer te maken heeft met praktische ontwikkelingen om een sterk professionele insteek te rechtvaardigen. Maar het is onjuist om vervolgens te beweren dat hogescholen die laatste vorm van promoveren kunnen claimen, zonder te kijken naar andere situaties en effectieve constructies. Tevens doet Griffioen in haar artikel een aantal aannames die niet juist of relevant zijn voor de eventuele invoering van een PD. Ze zet op die wijze veel mensen en organisaties die op een of andere wijze belang hebben bij het al dan niet kunnen promoveren bij een hogeschool op het verkeerde been. Bovendien bemoeilijkt dit onnodig de discussie. Om het speelveld van mijn kant compleet te maken: binnen de formele wetgeving voor het hoger onderwijs bestaat voor technische universiteiten de mogelijkheid om postmasterprogramma's aan te bieden, die leiden tot een 'ontwerperscertificaat'. De opleidingen waarvoor dit geldt, worden limitatief in de wet vermeld. De overheid bekostigt deze programma's in samenhang met het aantal promoties.

Graden en opleidingen

Griffioen draagt voor het gebruik van de graad PD een aantal argumenten aan die verwijzen naar het koppelen van graden en opleidingen aan het Europees Kwalificatieraamwerk (EQF). Dat raamwerk voor opleidingskwalificaties voor een leven lang leren is ingevoerd in 2008, in 2011 gevolgd door een ervan afgeleid Nederlands Kwalificatieraamwerk (NLQF)³.

Onze graden en opleidingen in het hoger onderwijs komen voort uit het Bolognaproces, dat een aanvang nam in 1999. Het gaat vandaag de dag om het vormgeven van de Europese Hogeronderwijsruimte, waarin 48 landen gezamenlijk specifieke instrumenten hanteren om de internationale zichtbaarheid en status van het hoger onderwijs te garanderen. Daarbij hebben de landen afspraken gemaakt over vier cycli, waaronder de bachelor, master en doctorate⁴, zonder een niveauaanduiding met een nummer. Het onderscheid tussen de niveaus vloeit voort uit de Dublin-descriptoren, die voor elke cyclus een set met criteria bieden.

Nederland heeft er op een bepaald moment voor gekozen aan de vier graden de niveaus 5 tot en met 8 van het NLQF toe te kennen. Dat past bij de Nederlandse openheid en de wens om aan te sluiten bij Europese ontwikkelingen. Maar niet elk land doet dit (of doet dit op eenzelfde wijze), zodat een koppeling aan het EQF als formeel referentieraamwerk niet bepaald handig is.

Het voorstel voor een PD en de argumentatie van Griffioen bouwen voort op de veronderstelling dat we aan elke graad een oriëntatie verbinden. Het gaat veelal over een 'professionele' versus een 'academische' bachelor dan wel master. Dat komt op zich prima van pas als je het binaire stelsel

Tevens doet Griffioen in haar artikel een aantal aannames die niet juist of relevant zijn

aan anderen wilt uitleggen, om het kenmerkende verschil tussen beide soorten instellingen te benadrukken. Maar de wet houdt het juist simpel, conform de afspraken rondom de Europese Hogeronderwijsruimte. Iedereen krijgt een getuigschrift met daarop de graad 'bachelor' of 'master'⁵, zonder enig voorvoegsel dat is gebaseerd op de status van de uitreikende instelling⁶.

Het verschil is voor een buitenstaander te zien aan de vermelding op het getuigschrift van de naam van de instelling en dus het type: hogeschool of universiteit. Je kunt aldus spreken over een hbo- dan wel een universitaire graad. Het diplomasupplement bevat daarnaast achtergrondinformatie, die nodig en handig is als iemand met zijn diploma naar het buitenland wil om verder te studeren of een baan te zoeken.

Universiteiten bieden standaard een breed scala aan masteropleidingen aan. Ze kunnen na het beoordelen van de doelmatigheid door de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO)⁷ en van de kwaliteit door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie NVAO⁸ financiering ontvangen van de overheid. Voor hogescholen is dat niet het geval: er is geen automatische bekostiging van hbo-masteropleidingen. Hogescholen mogen deze opleidingen zonder meer ontwikkelen en laten beoordelen op kwaliteit, maar de overheid is alleen bereid geld ter beschikking te stellen als er sprake is van een aantoonbare maatschappelijke noodzaak, of als er een erkend sectorplan is met betrekking tot de relevantie voor de economie. Daarbij kom je uit op sectoren als onderwijs, gezondheidszorg en techniek⁹. Voor andere hbo-sectoren komen masteropleidingen dus veelal terecht in de 'contractpoot' dan wel bij private onderwijsinstellingen¹⁰.

Een nationale zaak

Als we een blik werpen op het hoogste niveau, het kunnen promoveren, zien we dat er in de Europese Hogeronderwijsruimte sprake is van een 'doctorate', die bij de betreffende cyclus al in gebruik is sinds de start van het Bolognaproces. Voor het Nederlandse binaire stelsel is de situatie van voor

1999 niet aangepast en is dit niveau, net als in soortgelijke landen, alleen bij universiteiten terechtgekomen¹¹. Wel is er, om een persoonlijke afweging te kunnen te maken bij de internationale herkenbaarheid, gekozen voor twee nieuwe titels voor onze promovendi: 'doctor (D)' en 'doctor of philosophy (PhD)'. Beide afkortingen komen achter de naam, in tegenstelling tot de oude 'dr.', die er nog steeds aan vooraf mag gaan.

Voor alle duidelijkheid: er is geen Europese organisatie die voorschrijft hoe we in een land omgaan met namen als bachelor en master en daarmee samenhangende zaken. De Europese Commissie of een daaraan gelieerde organisatie heeft hierin geen enkele macht. Onderwijs is simpelweg een nationale zaak, met eigen verantwoordelijkheden. Het gebruik van bachelor en master in de internationale context is dus facultatief, maar er is sprake van een immense druk op overheden om zich aan te sluiten bij wat in de Europese Hogeronderwijsruimte wordt gezien als standaard. Dat geldt voor het gebruik van credits, descriptors voor de cycli en standaarden voor het borgen van de kwaliteit. In de nationale context hanteren mensen vaak nog steeds de 'inlandse' namen, zeker in landen met een sterke traditie op dit punt. Kortom, een formele borging van namen, titels en afkortingen is, ook in Nederland, nog altijd een overheidszaak.

Ontbrekende schakel

Het voorstel om de titels op het hoogste niveau, gekoppeld aan niveau 8 van het NLQF, uit te breiden met de PD, moeten we beoordelen in het licht van de voorgaande kanttekeningen. Een belangrijk aspect dat we in samenhang daarmee dienen te bezien, is dat van de doorlopende leerwegen in ons systeem, ook binnen het hbo en het universitair onderwijs in de eigen sectoren.

In het wetenschappelijk onderwijs volgen de bachelor, master en doctor/PhD elkaar op. Elke universiteit kent die opbouw in alle sectoren. Bij hogescholen is in formele zin geen sprake van een vergelijkbare situatie op basis van de erkenning door de overheid. Nu er een discussie op gang

komt over het aanbieden van een promotietraject in het hbo, dreigen we te snel over het ontbreken van een schakel heen te stappen: die van masteropleidingen in elke hbo-sector, die een natuurlijk vervolg kennen naar een doctorate.

Je kunt niet verwachten dat bachelors in het hbo een direct toelatingsrecht verkrijgen tot een promotietraject. Daarom spreekt de position paper van de Vereniging Hogescholen en de VSNU wellicht over het invoeren van pilots die aansluiten op huidige, formeel bekostigde masteropleidingen. Maar dan nog ontbreekt aan hogescholen de benodigde cultuur in verticale en brede zin rond een onderzoeksgerichte omgeving, de lectoren en andere maatregelen ten spijt. Om die te bereiken is een herontwerp van het gehele hbo-stelsel noodzakelijk.

Verkeerde voorstelling van zaken

De discussie draait dus om het invoeren van de mogelijkheid te promoveren aan een hogeschool, even los van de focus en de oriëntatie van het traject. Deze extra mogelijkheid zou uitzicht bieden op het behalen van een PD in het hoger onderwijs, dus vooral aan de hogescholen.

Griffioen stelt dat deze graad aansluit bij wat er in het buitenland gebeurt bij instellingen die je kunt vergelijken met onze hogescholen, en dat de PD in Nederland bovendien al bestaat in de universitaire wereld, dus in het formele wetenschappelijke onderwijs. Beide gevallen schetsen een verkeerde voorstelling van zaken, op drie vlakken:

1. De PD is een graad die de afgelopen tijd internationaal links en rechts is opgedoken en die steeds meer (private) instellingen overnemen 'om de boot niet te missen'. Zoals eerder gemeld heeft dit zwaan-kleef-aanbeleid vooral te maken met het feit dat er wereldwijd geen organisatie bestaat die fungeert als 'beschermheer' van graden en dus van de PD. Elke onderwijsinstelling kan deze onbeschermde graad in een bepaalde context gebruiken en uitreiken, dat wil zeggen: koppelen aan een diploma of certificaat. Zolang er vervolgens overheden, aanbieders, werkgevers, studenten en ouders zijn die hierin geloven en er een zekere waarde aan hechten, is dat een prima zaak. Maar het is geen erkende graad in de internationale context, ook niet binnen de Europese Hogeronderwijsruimte. Een veel gebruikte U-bochtconstructie is die waarbij instellingen, vooral in landen met een zwak hogeronderwijssysteem, meeliften op de licentie van een instelling in een ander land. Het Verenigd Koninkrijk is van oudsher zo'n land, met veel universiteiten die elders nevenvestigingen hebben en licenties verlenen. Ook zijn er diverse organisaties die op commerciële basis een vorm van accreditatie aanbieden.
2. Een plausibele reden om eventueel toch een PD uit te reiken, zien we onder andere in de aanpak van landen

**Maar dan nog ontbreekt
aan hogescholen
de benodigde cultuur
in verticale en brede zin**

Het lijkt me goed om niet alleen te zoeken naar ‘contextuele fouten’ in een artikel

als Schotland. Het gaat daarbij om een graad die een erkende universiteit toekent als de betrokkene binnen zijn werkzaamheden onderzoek heeft verricht, daarover heeft gepubliceerd in gezaghebbende vakbladen of op een andere wijze heeft aangetoond over de juiste competenties te beschikken (denk aan lezingen en andere vormen van ‘publiceren’). De promotiecommissie van de universiteit kan besluiten dat iemand op die wijze, zonder aldaar het promotietraject te hebben doorlopen, toch aan de eisen voor een ‘doctorate’ voldoet. Om het verschil te benadrukken krijgt de graad de toevoeging ‘professional’: op basis van hetgeen de promovendus in een werkomgeving aan kennis, vaardigheden en andere competenties heeft opgebouwd.

3. De belangrijkste omissie is dat Griffioen in haar artikel stelt dat er in ons land bekostigde en dus formeel en op basis van de wet erkende universiteiten zijn, vooral de technische universiteiten in Delft, Eindhoven en Twente, die nu al een wettelijk afgedekte PD uitreiken. Simpel zoekwerk maakt al snel duidelijk dat het daarbij gaat om specifieke opleidingen.

Een voorbeeld aan de hand van de Universiteit Twente:

- Het betreft een postmasteropleiding van twee jaar, geen formeel promotietraject, zonder niveauaanduiding op basis van het NLQF en zonder accreditatie door de NVAO¹². Er valt dus geen referentie te geven voor de competenties die promovendi hier verwerven. De universiteit kan zelf, zoals nu ook gebeurt, op de website vermelden dat het de *third cycle* binnen de Europese Hogeronderwijsruimte betreft, maar in Nederland gelden de bijbehorende beschrijftoren niet voor die onderliggende programma’s.
- Het gaat om een *traineeship* waarvoor de instelling bedrijven werft om goede masterafgestudeerden als werknemer in dienst te nemen en voor hun werkzaamheden en studie te betalen¹³.
- De organisatie verantwoordelijk voor het aanbieden van deze programma’s is de Twente Graduate

School, die geldt als een apart onderdeel van de universiteit.

- Voor een deel van deze technische postmasteropleidingen geldt dat ze op basis van een vermelding in een bijlage van de wet leiden tot het verkrijgen van een ‘ontwerperscertificaat’¹⁴. Voor de andere postmasteropleidingen is in die zin geen regeling getroffen. Afgestudeerden met een formeel certificaat tellen vervolgens mee voor de bekostiging, samen met de gepromoveerden.
- Om de status van een programma met een ‘certificaat’ te vergroten, koppelt de Universiteit Twente er op eigen houtje de naam PD aan. Dat het om een certificaat gaat, is bij de universiteit niet terug te vinden in de informatie voor studenten. Ook vindt die koppeling plaats bij programma’s die niet in de wet worden genoemd, dan wel met een variant van de opleidingsnaam op de markt komen.

Het is dus niet het geval, zoals Griffioen stelt, dat ‘de universiteit’ als formele instelling de graad PD afgeeft en daarmee de kwaliteit en het niveau voor de betreffende opleidingen garandeert. Het is een specifieke organisatorische eenheid die is gelieerd aan de universiteit, maar dat is nu juist iets wat de transparantie niet ten goede komt. De universiteit afficheert zich als de organisatie die voor de erkenning zorgt en leunt op externe organisaties die zich in het werkveld bevinden of daaraan gelieerd zijn¹⁵.

Kortom, de PD is een ‘niet-gepatenteerde’ graad, die niet is vastgelegd bij een in formele zin gezaghebbende organisatie. Landen en instellingen kunnen de graad naar willekeur gebruiken en uitreiken. Nederland kent geen wettelijke afdekking van de graad, die op eigen gezag van universiteiten in gebruik is voor een tweejarige post-masteropleiding¹⁶. We kunnen het erover eens zijn dat deze niet-formele opleidingen hun eigen civiele effect hebben. Het werkveld ziet ze daarom als een welkome aanvulling op het formele onderwijssysteem. Maar laten we ons niet verleiden tot het aanbieden van (bedrijfs)opleidingen die meeliften op het formele onderwijs, vanwege de status van de instelling die als partner in die specifieke scholing een rol claimt. Dat je op die wijze ‘schaalvoordelen’ kunt behalen door gebruik te maken van de opbrengsten van het formele onderwijs, is te begrijpen. Maar het lijkt er niet op dat alles rond de PD momenteel helder genoeg is vastgelegd¹⁷.

Mogelijke alternatieven

Het lijkt me goed om niet alleen te zoeken naar ‘contextuele fouten’ in een artikel, vooral omdat we de conclusie over focus, oriëntatie en mogelijkheden om te differentiëren in ons gehele systeem mogen onderstrepen. Daarom neem ik de vrijheid een paar alternatieven voor het hbo te schetsen. Mogelijk kunnen wij – maar ook de overheid, die nadruk-

Daarnaast staat het hogescholen altijd nog vrij om zo'n scenario te hanteren

kelijk streeft naar meer vormen van flexibilisering – deze meenemen in de komende overleggen en discussies.

1. *Eigen programma op niveau 8*

Een eerste optie is om als hogescholen net zo te handelen als universiteiten, door een private afdeling in te richten binnen het contractonderwijs of gebruik te maken van een bestaande neveninstelling.

Ontwerp programma's die voortbouwen op bestaande of nog te ontwikkelen masteropleidingen in het formele hbo en die je kunt zien als post-masteropleidingen.

Leg de programma's via die private instelling voor aan het Nationaal Coördinatiepunt (NCP) als onafhankelijk beheerder van het NLQF, met het verzoek deze op niveau 8 te positioneren. Dergelijke inschalingen hebben overigens nog niet plaatsgevonden, dus op die wijze kan ook het NCP daar ervaring mee opdoen.

Is dat gelukt, dan kan de hogeschool de opleiding in het private circuit benoemen/aanbieden als kwalificatie op niveau 8 van het NLQF (en dan ook indirect van het EQF). Dit kan de hogeschool het best afstemmen met aanbieders in de meer wetenschappelijke context, want die adverteren nu juist met de 'professionele insteek', zoals Griffioen betoogt in haar artikel.

2. *Eigen programma voor postmastertrajecten*

Een simpele variant van optie 1 is door niet de gang te maken naar het NLQF en zo allerlei procedures en bijkomende kosten te vermijden. Noem het een- of tweejarige postmastertrajecten, net zoals die in de universitaire wereld bestaan, en geef een diploma af. Laat de link naar de formele hogeschool een duidelijke rol spelen waar het gaat om de communicatie richting werkgevers en andere belangrijke doelgroepen, maar wel op transparante wijze.

3. *Joint venture met universiteiten*

De meest voor de hand liggende optie is om als hogescholen de handen ineen te slaan met de universiteiten. Daarbij is en blijft het uitgangspunt dat alleen universiteiten een promotietraject aanbieden, zoals nu in de wet

staat. Voor de goede orde: het gaat dan om het formeel uitreiken van de graad D of PhD. Daarnaast staat het hogescholen altijd nog vrij om een van bovenstaande scenario's te hanteren, zoals de universiteiten dat nu ook al doen met alternatieve routes na een master, maar dan in een volledig private setting.

Binnen de promotiemogelijkheden aan universiteiten zijn diverse oriëntaties te gebruiken, zoals Griffioen in haar artikel schetst. Universiteiten hebben, gezien de andere soorten diploma's naast de formele bul, ook intern ervaring opgedaan met professionele aspecten op de hogere niveaus. Hogescholen en universiteiten kunnen op basis van hun eigen expertise samenwerken bij het inrichten van promotietrajecten die recht doen aan de praktische insteek van het onderzoek. Ze kunnen teams vormen, met inbreng van hbo-lectoren en hbo-docenten die zelf zijn gepromoveerd.

Net als bij de overstap van de hbo-bachelor naar de universitaire master kan iemand met een hbo-master onder bepaalde voorwaarden beginnen aan een universitair promotietraject. Daarbij speelt zo'n hbo-team uiteraard een rol.

De juiste naam

Het is vervolgens de vraag hoe hogescholen in de eerste twee gevallen omgaan met de naam die past bij het bereikte niveau. Geen 'PD' in ieder geval. Mijn aanbevelingen zijn in dit kader de volgende:

- Neem om te beginnen in Nederland voor de PD de aanpak over zoals die geldt in een land als Schotland, om de status ervan zuiver te houden. Ontwikkel voor universiteiten de wettelijke mogelijkheid om op basis van praktijkgerichte publicaties die aan wetenschappelijke standaarden voldoen, samen met aanvullende eisen, een formeel afgedekte PD toe te kennen. Dit biedt een schitterende kans om recht te doen aan op de werkplek behaalde competenties, in het kader van een leven lang ontwikkelen, ook voor degenen die hebben gestudeerd in het hbo. De hogescholen kunnen aanvullend hierop

Neem om te beginnen
in Nederland de aanpak
over zoals die geldt
in een land als Schotland

een duidelijk aandeel leveren op basis van hun professionele expertise, die ze inbrengen in een samenwerkingsverband.

- Ga als instellingen in het hoger onderwijs binnen de Europese Hogeronderwijsruimte, dus in het internationale Bologna-proces, met elkaar in gesprek over de situatie die voortvloeit uit het bestaan van een binair stelsel met hogescholen en universiteiten. Regel het eerst voor de PD zoals hierboven genoemd⁸.

Je kunt daarbij ook kijken naar typen hbo-opleidingen die geen pendant kennen in het wetenschappelijk onderwijs, zoals veelal in de kunstsector het geval is. Op die wijze is de eventuele behoefte aan dergelijke trajecten die voortbouwen op een master scherp in beeld te krijgen.

Kijk vervolgens of je een gemeenschappelijke internationale naam kunt bedenken voor niet-formele (private, niet door de overheid geborgde) programma's op niveau 8 van het EQF. Daarbij zou dus vanuit ons land de Vereniging Hogescholen zijn betrokken, maar ook de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding als belangenbehartiger van de erkende, private instellingen. Waarom zou Nederland hierbij overigens niet het voortouw kunnen nemen, net als bij het bedenken van de naam 'University of Applied Sciences'?

Tot slot nog een aanbeveling aan het ministerie als het gaat om de status van het 'ontwerperscertificaat': maak daar in formele zin een diploma van, om aan alle verwarring een eind te maken. In de wet gaat het bij alle andere opleidingen om het uitreiken van een getuigschrift.

Weersta de verleiding

Het is van wezenlijk belang dat Nederland om opportunistische redenen niet te veel uit de pas loopt met andere landen, als het gaat om het puur formele systeem. We moeten ons niet door partijen van buiten het hoger onderwijs laten verleiden tot het aanbieden van allerlei soorten graden, diploma's en kwalificaties. Gelukkig stellen de werkgeversorganisaties wat dit soort aanbod betreft niet allerlei eisen aan het hbo. De arbeidsmarkt kan terecht bij diverse aanbieders van privaat onderwijs, waarbij kwalificaties gekoppeld zijn aan het NLQF of worden geborgd door beroepsverenigingen en daaraan gelieerde organisaties.

Laten hogescholen daarom partners worden van universiteiten, als het gaat om het promotietraject. Zorg op een transparante manier voor professioneel-academisch onderzoek, met inzet van lectoren, gepromoveerde docenten in het hbo en vooral ook promovendi in het werkveld. Onze maatschappij en onze economie zullen er veel beter mee uit de voeten kunnen.

Hans Daale

is directeur van Leido Academy

Reactie van Didi Griffioen:

'Ik voel niet de behoefte om uitgebreid op dit artikel te reageren; een welles-nietesdiscussie over de 'feiten' in deze reactie vind ik niet zo functioneel. Ik heb in mijn artikel slechts bedoeld een conceptueel consistent model te formuleren op basis van de aannamen van Vereniging Hogescholen en VSNU ten aanzien van de derde cyclus in hun position paper. Ik heb daarvoor de derde cyclustrakijken gebruikt die ik uit de eerste hand ken van reguliere universiteiten in binnen- en buitenland.

Gezien de vele reacties blijkt mijn model in ieder geval voer voor discussie. Dat is prima, laat de discussie maar losbarsten, want professioneel Nederland heeft een volledige derde cyclus nodig. Discussiëren vind ik alleen wel zinniger met meerdere gesprekspartners.'

Noten

- ¹ *Thema* 2019-5 pp. 58-63.
- ² Zie: www.vereniginghogescholen.nl/actueel/actualiteiten/gelijkwaardig-maar-verschillend-hogescholen-en-universiteiten-werken-samen-aan-de-toekomst-van-het-stelsel
- ³ Zie: www.nlqf.nl
- ⁴ De Short Cycle Higher Education, onze Associate degree, is sinds mei 2018 een formeel internationaal vastgelegde cyclus binnen de Europese Hogeronderwijsruimte.
- ⁵ Als een standaardtoevoeging mogelijk is, op basis van goedkeuring door de overheid, wordt het bijvoorbeeld BA (Bachelor of Arts), MSc (Master of Science) enzovoort. Dat gebeurt in het hbo en het wetenschappelijk onderwijs.
- ⁶ Dit staat, naast hetgeen voetnoot 5 vermeldt, los van alle mogelijke toevoegingen aan de graad die te maken hebben met de invulling van opleiding, het werkveld of het beroepenveld. De onderwijskoepels kunnen deze in principe voorstellen aan de NVAO, namens de overheid verantwoordelijk voor de accreditatie van formele en erkende opleidingen.
- ⁷ De Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO) beoordeelt de doelmatigheid van een aanvraag voor een nieuwe opleiding op basis van het reeds bestaande aanbod. Dit onderzoek is niet nodig voor private instellingen, aangezien de overheid van mening is dat zij de markt voldoende hebben onderzocht om het financiële risico te nemen.
- ⁸ De Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) werkt dus voor Nederland en Vlaanderen. Maar beide hebben hun eigen kwalificatieraamwerk, met verschillende descriptoren. Het beleid ten aanzien van de inrichting van het hoger onderwijs verschilt ook op een aantal essentiële punten.
- ⁹ Het is een gok, maar het is voorstelbaar dat als universiteiten bepaalde hbo-masters ter goedkeuring zouden indienen, deze vervolgens via het wetenschappelijk onderwijs bekostigd op de markt komen. Dat kan een extra reden zijn om als hbo en universiteit samen te werken.
- ¹⁰ Naast de reguliere masteropleidingen die voortbouwen op bacheloropleidingen kent de wet ook de 'postinitiële masteropleidingen' voor degenen die het formele onderwijs hebben verlaten. Hogescholen en universiteiten kunnen daaraan hun eigen toelatingseisen koppelen. Deze opleidingen worden niet bekostigd. Hierbij geldt een uitzondering voor een beperkt aantal technische postmasterprogramma's die leiden tot een 'ontwerperscertificaat'. Die aanpak van de overheid is te vergelijken met de strategie om in het hbo in de sector techniek bepaalde masteropleidingen te bekostigen, als ze te herleiden zijn tot landelijk goedgekeurde sectorplannen.
- ¹¹ De naam 'University of Applied Sciences' (UAS) dook voor het eerst op in 2007, in een

- project waarvan de toenmalige HBO-Raad de trekker was. Nadat toenmalig minister Plasterk had besloten deze naam in Nederland toe te staan, kwam in allerlei landen met een binair stelsel razendsnel een beweging op gang om te wijzen op deze 'erkende' typering. De betreffende overheden gingen, om internationaal een netwerk te kunnen bouwen, onder die druk overstap. Interessant is evenwel dat Vlaanderen koos voor de naam 'University College' (UC). Er zijn diverse Vlaamse hogescholen die dit als een historische misser zien en op eigen initiatief een UAS willen worden of zelfs een University of Applied Sciences and Arts – dit alles onder het toezien oog van de NVAO.
- 12 Er worden voor de borging van de programma's externe partijen vanuit het werkveld genoemd, vaak mede verantwoordelijk voor de invulling ervan, samen met beroepsorganisaties.
- 13 Interessant is dat de minister in februari in antwoorden op schriftelijke vragen van de Tweede Kamer over de nieuwe Strategische agenda inging op een motie die ervoor pleitte om deze programma's 'dan ook maar volledig te laten bekostigen voor het bedrijfsleven', leidend tot een forse besparing, ook omdat het voor een groot deel om buitenlandse studenten gaat. De minister antwoordde dat dit wettelijk niet kan, aangezien deze programma's vallen binnen de reguliere *lumpsum*, dus het geld dat een universiteit ontvangt. Dat is een lastige situatie, als mogelijk een deel van het onderwijs in de praktijk voor rekening komt van een bedrijf dat de trainees onder de hoede heeft.
- 14 In het Engels van de Universiteit Twente wordt het 'certificaat' een *diploma*. Kennelijk valt het uitreiken van een 'certificate' niet echt in de smaak bij studenten of is het niet uit te leggen aan de buitenwacht. Maar het is zeker een aandachtspunt, als het gaat om de bevoegdheid van de NVAO om de namen vast te stellen.
- 15 Daarover is de Vrije Universiteit Amsterdam in de communicatie van dergelijke post-masteropleidingen wel heel duidelijk. Er staat dat de programma's worden aangeboden door de VU en dat de VU zorg draagt voor de kwaliteit.
- 16 De Nederlandse wetgeving verwijst in bepaalde omstandigheden naar het mogen gebruiken van een buitenlandse graad, gekoppeld aan de naam of voor het doorstuderen aan een Nederlandse instelling. Dat is toegestaan als de graad in het land van herkomst op een formele wijze is geborgd. Helaas zijn er allerlei landen waar die borging in handen is van private organisaties, soms op een interessante wijze verweven met het formele systeem.
- 17 Er is een opmerkelijk verschil tussen het hbo en universiteiten als het gaat om het ontplooiën van activiteiten rond scholingstrajecten die de NVAO niet op kwaliteit beoordeelt en die ook niet als formele opleidingen worden bekostigd. Bij universiteiten wordt dit gewoon toegestaan onder de eigen naam, wel binnen een specifiek onderdeel of contractonderwijs, maar voor de buitenwacht is die universiteit de aanbieder, ook in de communicatie daarover. Bij hogescholen is dit een doodzonde en is het dan ook absoluut niet toegestaan. Er moet daarvoor een soort 'neveninstelling' in het leven worden geroepen. De achterliggende reden voor het verschil in benadering door de overheid (en in de inspectie) ligt mogelijk in het feit dat in het wetenschappelijk onderwijs geen sprake is van een markt voor private aanbieders naast de erkende universiteiten. Bij het hbo wemelt het ervan, met allerlei grote en kleine aanbieders, op alle niveaus. De concurrentie is derhalve groot en het spel wordt hard gespeeld. Alle universiteiten kennen een waslijst aan opleidingen, scholingsvormen en maatwerktrainingen voor allerlei (wetenschappelijke) beroepen, onder dezelfde vlag. Ongetwijfeld lopen de geldstromen los van elkaar door de organisatie, maar het is toch een interessante situatie als het gaat om een leven lang ontwikkelen.
- 18 De universiteiten die een 'ontwerperscertificaat' mogen afgeven op basis van de huidige wetgeving, moeten hun zelf geborgde PD daarvoor laten vallen, in ruil voor een PD in het formele circuit, zoals geschetst. Bovendien houden ze zich ook meteen aan de wet. Maar ze kunnen tevens simpelweg aanhaken bij dit proces voor landen die een binair stelsel kennen. De VSNU wordt hierbij een partner van de VH en de NRTO, overigens een langgekoesterde wens van de politiek.